

Självständigt arbete i fördjupningsämnet (Historia och lärande)

15 Högskolepoäng, grundnivå

Hur framställs utomeuropeiska kulturer i svenska läroböcker?

En översikt av svenska läroböckers eurocentrism

How are Non-European Cultures Depicted in Swedish Textbooks?

An Overview of Swedish Textbooks Eurocentrism

Layal Hussein

Melvin Andersson

Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolan 7-9, 300 högskolepoäng
Självständigt arbete i fördjupningsämnet, 15 högskolepoäng

Examinator: Johan Lundin
Handledare: Per Gunnemyr

Datum för slutseminarium: 27/2 - 2025

Förord

Denna kunskapsöversikt är skriven som ett självständigt skriftligt fördjupningsarbete på Malmö Universitet inom historia och ämneslärarutbildningen. Med ett gemensamt intresse i att utbilda och forma elevers förståelse för resten av världen har vi valt att undersöka hur icke-europeiska kulturer framställs i historieböcker. Uppsatsens inledning, syfte och frågeställning och slutsatser & diskussioner har Layal arbetat med. Melvin har arbetat med abstract och metodkapitlet. Efter att tillsammans ha utvecklat en gemensam sökstrategi fördelades de insamlade källorna som skulle behandlas i uppsatsens resultatdel. Källorna är fördelade lika. Avslutningsvis läste vi igenom och gav feedback på varandras individuellt skrivna sammanfattningar.

Abstract

According to Skolverket, a core object of the history subject is to cover the whole world's history for lower and upper secondary school students. However, the textbooks often only cover a Eurocentric history where non-European countries' history is forgotten. Students must be taught different perspectives of history to form a balanced understanding of history. This essay aims to present available research on how Swedish history textbooks display non-European cultures.

To find relevant research, we applied a search strategy to find relevant material in the area of interest. The research was found from the following databases: Swepub, Google Scholar, and Diva-portal. Each source has been reviewed according to the relevance of the source and whether it analyses Swedish textbooks from a Eurocentric perspective. Therefore, sources that process Swedish textbooks with the perspective of Eurocentrism, imperialism, colonialism, history consciousness, and non-European cultures have been valued as resourceful.

The research indicates that the Swedish textbooks are more or less Eurocentric and non-European cultures and histories are only a small portion of the content in the textbooks, if they are even included. The research also indicates that when non-European cultures are introduced, it is often in the context of imperialism, colonialism, or another connection to the Western world. The textbooks that are being used today do not fit in the multicultural society in Sweden. The textbooks are too Eurocentric and do not include important history that is non-European and contributes to a European history culture, instead of a multicultural history. Furthermore, the textbook's Eurocentric content also leads to a skewed balance of their understanding of history and values.

Keywords: Culture, Eurocentrism, History, Imperialism, Non-European, Swedish textbooks

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställning.....	2
3. Metod och material.....	3
3.1 Sökprocess.....	3
3.2 Sökord.....	3
3.3 Urval.....	4
3.4 Granskning av materialet.....	5
4. Resultat.....	6
4.1 Analys av läroböcker.....	6
4.1.1 Första världskrigets eurocentriska historieförmedling.....	6
4.1.2 Första världskriget i en norsk lärobok.....	8
4.1.3 Den utomeuropeiska historiens plats i läroböckerna.....	9
4.1.4 Analys av Alla Tiders Historia.....	10
4.1.5 Eurocentrism i skolor och läroböcker.....	11
4.1.6 Historia i det mångkulturella Sverige.....	12
4.1.7 En förklaring till läroböckernas vinkling.....	14
4.1.8 Lärobokstexter i historia.....	14
4.1.9 Granskning av läromedel.....	15
4.1.10 Sammanfattande reflektioner.....	16
4.2 Elever och läroboksförfattarnas perspektiv på läroböcker.....	18
4.2.1 Elevers och läroboksförfattarnas perspektiv.....	18
5. Slutsatser och diskussion.....	21
5.1 Vidare forskning.....	23
6. Referenslista.....	24

1. Inledning

Sedan 1900-talet har Sveriges befolkning ökat i samband med migrationen av människor med olika kulturer och bakgrunder. Detta har resulterat i att dagens samhälle har blivit allt mer globaliserat och våra klassrum har blivit mångkulturella. Alla utbildningssystem bygger på idéer och föreställningar om vad som anses vara typiskt för elever. I samband med ökningen av utomvästeuropeiska bakgrunder i skolorna innebär det även en anpassning till en mer interkulturell utbildning (Johansson, 2023, s.15).

Eftersom läroböcker i historia spelar en central roll i undervisningen anser vi att det är relevant att undersöka vad läroböckerna tar upp. Innehållet i läroböckerna i historia som används i undervisningen ska vara globala och inkluderande för alla elever, men det finns kritiker som ifrågasätter om detta verkligen är verkligheten. Hur eleverna uppfattar och tolkar historien påverkas inte bara av deras personliga upplevelser, men även av läroböckerna som används i undervisningen (Kamali, 2006, s.47). Därför kommer denna kunskapsöversikt att behandla forskning kring eurocentrism och hur det kommer till uttryck i läroböcker i historia. Eurocentrism är en form av etnocentrism där den västerländska historien och kulturen står i fokus, medan andra delar av världen framställs som mindre viktiga (Lozic, 2010, s.30).

En möjlighet som eleverna bör erbjudas i historieundervisningen enligt kursplanen för både högstadiet och gymnasiet är olika perspektiv av historien genom tolkningar av olika tidsperioder, händelser och förändringsprocesser (Skolverket, 2022). I skolans värdegrund läggs en stor vikt på att ge eleverna en möjlighet att främja förståelse för andra människor i olika kulturella sammanhang och levnadssätt genom historien. Skolan ska med öppenhet motarbeta främlingsfientlighet och intolerans, vilket innebär att inte konfrontatoriskt ställa västerländska värden mot de icke-västerländska värderingarna (Runblom, 2006, s.6). För att leva upp till kursplanens mål krävs att läromedel i historieundervisningen erbjuder en bred representation av olika perspektiv som speglar världens mångfald och främjar en global och inkluderande undervisning.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna kunskapsöversikt är att ta reda på och presentera forskning kring hur andra kulturer utanför Europa framställs i läroböcker i historia. Läroböcker som används i skolor för att utbilda eleverna spelar en stor roll i uppfattningar och kunskaper som elever utvecklar, både positivt och negativt. Eftersom läroböcker är en central del av skolans undervisning spelar det en stor roll hur de formar eleverna och deras kunskaper, främst om läroböckernas innehåll är eurocentriskt.

Målet är att med insamlad forskning och information medvetandegöra de osynliga strukturerna som kan påverka elevernas historieuppfattning samt lärarnas undervisning. För att genomföra vårt syfte har vi formulerat följande frågeställning:

- Vad säger forskningen om hur andra kulturer utanför Europa framställs i svenska läroböcker i historia?

3. Metod och Material

3.1 Sökprocess

Metoden som har använts i denna kunskapsöversikt är informationssökning i olika databaser. Databaserna som vi använde är Google Scholar och Swepub. Dessutom använde vi oss utav DIVA-portal för inspiration av tidigare forskningar som är relevanta för vårt arbete, där vi även hittade några källor som vi kunde använda oss av i vår kunskapsöversikt. Vi har använt oss av flera sökord som ansågs vara lämpliga för vårt forskningsämne och vår frågeställning. Sökorden vi använde kom till stor hjälp då det underlättade för oss att utesluta irrelevanta källor och information. Vi har avgränsat våra sökningar till källor tidigast publicerade 1990. Kunskapsöversikten handlar om läroböcker som används i historieundervisning i årskurs 7-9 och gymnasiet. Källorna som har behandlats inkluderar både högstadie- och gymnasienivå, då skribenterna utbildar sig till både högstadie- och gymnasielärare. Vi har valt att avgränsa urvalet till källor från endast Sverige men har även valt att behandla en norsk källa för att kunna jämföra svenska läroböcker med en norsk lärobok.

3.2 Sökord

Tabellen nedan visar sökord som använts under processen för att hitta användbara och relevanta källor till vårt arbete.

Ämnesrelaterade sökord	Läroboksrelaterade sökord	Historiedidaktiska sökord
Eurocentrism	Läroböcker	Historia
Eurocentric	Textbooks	History
Andrafiering	Historieläroböcker	Historiekultur
Västeuropa	Läromedel	Historiemedvetande
Utomeuropeisk		Kultur
Icke-europeisk		Mångkultur
Western		Multicultur

Tabell 1. Förteckning av sökord

Tabellen består av sökorden som vi använt i vår sökprocess i de nämnda databaserna. Sökorden är indelade i tre olika kategorier: ämnesrelaterade, läroböcker och historiedidaktiska sökord. Alla tre kategorier speglar sig i vår kunskapsöversikt. Vissa sökord står både på svenska och engelska vilket hjälpte oss att hitta engelska källor som hanterar svenska läroböcker.

3.3 Urval

I detta arbete har vi valt att avgränsa oss till peer-reviewed källor för att säkerställa att källorna är pålitliga och innehåller högt kvalitativt arbete. Peer-review innebär att källorna är granskade av experter som sakkunniga individer och forskare inom det skrivna området innan de publiceras. Dock har vi även valt att använda två examensarbeten för att stödja forskningen i konkreta läroboksanalyser. Examensarbetena var välskrivna och analyserade läroböcker på en tillräckligt hög nivå vilket gjorde att vi valde att använda materialet som källor.

Genom användningen av databaser har vi hittat relevant forskning. Swepub är en databas som vi hittat tre peer reviewed källor som har använts i arbetet:

- Lozic, Vanja (2010). *I historiekansons skugga: historieämne och identifikationsformering i 2000-talets mångkulturella samhälle*
- Jore, Mari (2019). *Eurocentrism in Teaching about World War One - a Norwegian case*
- Ammert, Niklas (2010). *To Bridge Time: Historical Consciousness in Swedish History Textbooks.*

Vi anser att Diva-portal är användbart för vårt arbete då det är en söktjänst med godkända avhandlingar och arbeten som har publicerats av olika institutioner i Sverige. Genom Diva-portal har vi kunnat hitta och komma åt flera källor som licentiatavhandlingar, forskning och examensarbeten som har haft relevans för vårt arbete. Vi har använt oss av tre källor som vi hittat genom Diva-portal:

- Danielsson, Lisa och Helm, Josefine (2018). *Läromedelsanalys - Hur framställs utomeuropeisk historia kring första världskriget i högstadiets läroböcker?*
- Olsson, Annie (2014). *Läroboken i historieundervisningen: En fallstudie med fokus på elever, lärare och läroboksförfattare*

Vi har även använt sökmotorn Google Scholar. I Google Scholar kan man hitta allt från uppsatser, böcker, artiklar, et cetera. Därmed anser vi att Google Scholar är relevant för att hitta källmaterial. Vi har hittat fyra källor genom sökmotorn Google Scholar:

- Lundgren, Carl Johan (2013). *Eurocentrering i läromedel: Eurocentering in schoolbooks*
- Kamali, Masoud (2006). *Utbildningens dilemma: Demokratiska ideal och andrafierande praxis*
- Nordgren, Kenneth (2006). *Vems är historien? Historia som medvetande, kultur och handling i det mångkulturella Sverige.*
- Olvegård, Lotta (2014). *Herravälde. Är det bara killar eller?- Andraspråkläsare möter lärobokstexter i historia för gymnasieskolan.*
- Runblom, Harald (2006). *En granskning av hur etnisk tillhörighet framställs i ett urval av läroböcker Underlagsrapport till Skolverkets rapport "I enlighet med skolans värdegrund?"*.

För att kunna koppla frågeställningen till styrdokumentet i historieämnet, använde vi oss även av Skolverkets hemsida. Styrdokumentet är nödvändiga för att kunna koppla vår frågeställning och slutsatser till läraryrket.

3.4 Granskning av källmaterialet

Vi har granskat källorna systematiskt genom fyra steg:

- Steg ett innebar att läsa abstract, nyckelord och slutsats för att ta reda på om källan har relevans till vår frågeställning.
- Steg två innebar att läsa inledning och syfte för att förstå vad och varför källan skulle kunna vara relevant.
- Steg tre innebar att skumläsa källan för att hitta relevant material.
- Steg fyra innebar att läsa genom hela källan eller att läsa det relevanta materialet som upptäckts vid skumläsningen.

4. Resultat

Detta kapitel presenterar de källor och forskning som ingår i denna kunskapsöversikt. De undersökta källorna består främst av forskningsstudier och examensarbeten som analyserar eurocentrismen och utomeuropeiska länder i historia läroböcker. Resultatet är indelat i två delkapitel: "Analyser av läroböcker" och "Elever och läroboksförfattarnas perspektiv på läroböcker". Varje kapitel belyser forskning inom de två områdena och är väsentliga för att besvara frågeställningen.

4.1 Analyser av läroböcker

4.1.1 Första världskrigets eurocentriska historieförmedling

I ett examensarbete skrivet av Lisa Danielsson och Josefin Helm (2018) analyserar de läroböcker skrivna för högstadielärover med frågeställning om "Hur framställs utomeuropeisk historia kring första världskriget i högstadiets läroböcker?". Skribenterna har valt att avgränsa sig till endast vad böckerna skriver om första världskriget och analysera hur eurocentrismen visar sig i läroböckerna utifrån det. Danielsson och Helm (2018, s.33-34) har analyserat läroboken *Utkik Historia 7-9* publicerad 2013, där de upptäckt att författarna av läroboken har gett stort utrymme till utomeuropeiska länder i historieförmedlingen om första världskriget. Danielsson och Helm (2018, s.33-34) konstaterar att läroboken introducerar utomeuropeiska nationers inblandning i första världskriget genom att beskriva kapprustningen och imperialismen som bakgrund till kriget. Läroboken beskriver imperialismen som en konfliktorsak, då europeiska stormakter konkurrerade om kolonier i Asien och Afrika. Danielsson och Helm (2018, s.33-34) har undersökt lärobokens kartor där de upptäckt att kartorna inkluderar utomeuropeiska delar i världen. I en karta från 1914 inför första världskrigets utbrott finner skribenterna Osmanska riket, Persien och Arabien på kartan. Enligt Danielsson och Helm beskriver läroboken Osmanska riket som tillhörande i alliansen centralmakterna. Läroboken konstaterar att kriget utgår från Europa men även i Osmanska riket i Mellanöstern och andra fronter. Danielsson och Helm (2018, s.33-34) erkänner att läroboken innehåller ett avsnitt om Osmanska riket men även övriga fronter som det skrivs ett helt kapitel om. Därmed beskriver läroboken om hur första världskriget blev ett världskrig, då läroboken beskriver de utomeuropeiska ländernas inblandning i kriget.

I Danielsson och Helms (2018, s.33) examensarbete har de även analyserat läroboken *SO. S Historia ämnesbok Maxi* publicerad 2010, vilket också är en lärobok skriven för högstadielärover 7-9. Enligt Danielsson och Helm saknar läroboken i jämförelse med *Utkik Historia* inkludering av utomeuropeiska perspektiv i lärobokens historieförmedling gällande första världskriget. Danielsson och Helm menar att läroboken nämner Afrika, Asien och Mellanösterns existens under första världskriget men däremot inte kontinenternas inblandning. Dock anser Danielsson och Helm (2018, s.33) ett undantag i läroboken, då läroboken ger utomeuropeiska nationer utrymme genom kartor. Syrien, Algeriet och Egypten får utrymme i läroboken genom kartor, däremot finns det inget skriftligt som beskriver nationernas perspektiv.

Danielsson och Helm (2018, s.42-43) anser att läroböcker skrivna för läroplanen Lpo94 har haft en bristande inkludering av utomeuropeiska länder i historieförmedlingen av första världskriget. *SO. S Historia ämnesbok Maxi* blev publicerad 2010 och är en lärobok skriven i slutet av Lpo94:s reglering. Däremot *Utkik Historia 7-9* blev publicerad 2013 och är en lärobok skriven för den, då nya läroplanen Lgr11. Danielsson och Helm (2018, s.42-43) konstaterar att läroböcker utgivna efter Lgr11:s implementering innehåller en mer mångfacetterad bild angående första världskriget. Detta på grund av att dessa läroböcker som *Utkik Historia 7-9* inkluderar och beskriver varför utomeuropeiska länder hade en avgörande roll i kriget. Å andra sidan anser skribenterna att Lgr11 kan ha haft en roll att bidra till läroböcker med fler utomeuropeiska perspektiv i historieförmedlingen. Skribenterna noterar att Lgr11 har ett tydligare direktiv om att undervisa om utomeuropeisk historia jämfört med Lpo94.

Läroboken *SO. S Historia ämnesbok Maxi* är ett exempel på en svensk lärobok som saknar utomeuropeiska perspektiv när första världskriget behandlas, Danielsson och Helm (2018). Dock tyder läroboken *Utkik Historia 7-9* på att utomeuropeiska kulturer kan behandlas i svenska läroböcker, men det förmedlas genom imperialism. Sammanfattningsvis tyder Danielsson och Helms studier på att utomeuropeiska kulturer kan nämnas i svenska läroböcker, men det finns en tydlig avsaknad av utomeuropeisk kultur och historia under första världskriget.

4.1.2 Första världskriget i en norsk lärobok

I en vetenskaplig artikel *Eurocentrism in Teaching about World War One - a Norwegian case* skriven av Mari Kristine Jore (2019) undersöker Jore om hur eurocentrismen påverkar undervisningen och historieförmedlingen av första världskriget på ett norskt högstadie. I Jores (2019, s.124) undersökning analyserar hon läroboken som eleverna använder i historieundervisningen. Boken heter *Matriks History 8* och Jore påpekar att läroboken värnar om och uppmuntrar kritiskt tänkande kring historiska händelser. Jore anser att boken även är djupgående i kolonialism och imperialism, då i första kapitlet i boken om Europa väljer författarna skriva om hur européer utnyttjade Afrika genom att lura kung Lobengula, kungen av de Ndebele folket att ge upp deras mark till européerna. Jore (2019, s.124) anser att läroboken visar att författarna värnar om att vara kritiska mot det eurocentristiska och västerländska perspektivet på historieförmedlingen i skolan. Dessutom konstaterar Jore att boken även lyfter upp "de koloniserades" perspektiv på historien, då genom att noggrant beskriva skillnaderna mellan Indien och Afrikas koloniala system.

Enligt Jore (2019, s.125-126) finns det ett dilemma om att exkludera imperialism och kolonialism när första världskriget lärs ut. När Jore genomförde sin undersökning frågade hon en högstadielärare varför hon valde att lära ut första världskriget vilket hon svarade enligt Jore att "det var ett globalt krig.". Däremot ansåg Jore att läraren ifråga inte följde sin egen åsikt, då läraren sällan nämnde kriget utanför Europa i sin undervisning. Jore uttrycker ett dilemma om att lärarna förstår att de borde implementera imperialismen och kolonialismen i sin undervisning om första världskriget, men väljer att inte göra det. Eurocentrismen är både utmanad men samtidigt också självklar i undervisningen och läroboken. Jore anser att imperialismen och kolonialismen får en liten nyanserad plats i läroboken och undervisningen, men samtidigt är Europas överlägsenhet självklar. Jore (2019, s.125-126) konstaterar också att imperialismen och kolonialismen tar enbart plats genom den västerländska kolonialismen och de andra perspektiven får en väldigt liten plats om de ens får en plats i läroböckerna och undervisningen. Jore (2019) lyfter att *Matriks History 8* framställer utomeuropeiska kulturer på ett nyanserat sätt genom att lyfta Asien och Afrikas historia under första världskriget. Dock påstår Jore att läroboken samt präglas av imperialism och kolonialism när läroboken förmedlar första världskrigets historia.

4.1.3 Den utomeuropeiska historiens plats i läroböckerna

I boken *Läroboken i historieundervisningen* skriver Annie Olsson (2014) om elevers, lärares och läroboksförfattarnas attityder gällande historia, historieundervisning, läroböcker och läroboksanvändning. Olsson (2014, s.96-98) belyser hur läroboksförfattaren anser att läroböcker ofta skriver bort aktörer i läroböckers huvudtext. Istället skrivs aktörerna som länder. De läroboksförfattare som Olsson intervjuade anser att läroböckernas makroberättelser ofta skrivs ur ett geografiskt perspektiv. Europa och Sveriges historia tar stor plats i läroböckers huvudtext. Utomeuropeisk historia skildras oftast i form av ländernas konflikter med européer enligt Olsson. Olsson konstaterar även att ingen elev som intervjuades tyckte att europeisk historia är viktigast. Eleverna tycker att läroböckerna är omoderna särskilt när eleverna har tillgång till andra digitala alternativ genom internet. De tycker även att läroböcker kan vara vinklade och ge en "fel bild" av historien, (Olsson, 2010, s. 96-98).

Olsson (2014, s.45-46) har analyserat en lärobok på gymnasienivå med rubriken *Perspektiv på historien IB* och kommit fram till att det finns 68 rubriker i bokens tidslinje som nämner utomeuropeiska länder. Av dessa 68 rubriker är endast 30 om enbart utomeuropeiska sammanhang. Däremot finns det 86 rubriker som nämner europeiska länder varav 27 nämner Sverige. Av 154 rubriker på tidslinjen i läroboken nämns endast utomeuropeisk historia 30 gånger och utomeuropeiska länder nämns 68 gånger medan europeiska länder nämns 124 gånger. Olsson (2014, s.45-46) anser att Europa och Europas relationer med andra områden får mest utrymme i rubrikerna på tidslinjen. Olsson undersökte även Europas relation till andra kulturer så framgår det att 13 av rubrikerna handlar om civila eller militära konflikter mellan Europa och omvärlden. Olsson konstaterar även att utomeuropeiska länder ofta nämns genom europeiska upptäcktsresor, idrott, kulturers uppgång och fall, statskupper, ändrade gränser, ekonomi, sjukdomar och reformer, och lagändringar. Vidare förklarar Olsson att läroboksförfattarna uttrycker en explicit attityd att samhällets och mänsklighetens utveckling är det viktigaste i historien. Däremot anser Olsson att:

Med "samhället" avser de i första hand Europa. Detta visar sig stämma väl överens med deras implicita attityd, då europeiska länder nämns ungefär dubbelt så många gånger som utomeuropeiska på tidslinjerna. Både i sin explicita och i sin implicita attityd betonar författarna relationen mellan Europa och andra länder. Vilken typ av relationer som avses framgår inte explicit men i den implicita attityden är de relationer som betonas i första hand maktförhållanden, inte minst i form av krig och erövringar. (Olsson, 2014, s.45).

Sammanfattningsvis hävdar Olsson (2014) att eleverna som har ingått i intervjuer uttrycker att läroböcker i historia är omoderna och att det finns bättre alternativ. Eleverna tycker att

läroböckerna är vinklade och skapar en “fel bild” av historien. Även påstår eleverna att det finns andra källor som de kan använda genom internet som ger ett bredare perspektiv än läroböckerna. Alltså finns det tydliga strukturer på eurocentrism i boken *Perspektiv på historien 1B*, då utomeuropeiska länders historia nämns i 30 rubriker av 154 rubriker. Olsson konstaterar att *Perspektiv på historien 1Bs* innehåll är eurocentriskt och utomeuropeiska kulturer har en liten plats i läroboken.

4.1.4 Analys av Alla Tiders Historia

Läromedelsserien *Alla tiders historia* (2007, tredje upplagan) är en historiebok för gymnasiet, uppdelad i tre delar som tillsammans täcker samtliga kurser i historia. Läromedeln har analyserats och kritiserats av Carl Johan Lundgren, som i sin analys ställer frågan “ Förhåller sig Alla tiders historia till kursplanen i historia genom att inte vara eurocentrisk?”. Redan på de två första sidorna i boken visas världskartan där Europa förstoras och världen runt om reduceras, vilket tyder på en tydlig avgränsning till var fokuset ligger. I boken finns detaljerad fakta om byar i Norrland och hur de kan ha sett ut för flera tusen år sedan medan andra platser och länder utanför Europa behandlas på en sida utan att gå in i några detaljer eller vidare förståelse för samhällets egen befolkning eller historia Lundgren (2013, s.25). Läromedlet skiljer tydligt på “vi” och “de” och länder i Europa som Sverige benämns som “ vårt land” vilket indirekt tyder på en föreställning om en gemensam internationell identitet som exkluderar andra grupper och kulturer som inte passar in i den nominerade berättelsen , Lundgren (2013, s.27).

Ett exempel som författarna påpekar är att bokens framställning av araber och hur de framställs med stereotypa föreställningar. Det antyds att araberna inte hade lika höga kulturella prestationer, även då de har bidragit genom att översätta och läsa grekiska verk Lundgren (2013, s.26). Istället framställs en förstärkning av stereotyper när det kommer till araber som tyder på att de är strikta, religiösa muslimer som endast är skickliga inom astronomi eftersom deras fem dagliga böner krävdes att de bad mot meckas riktning. Med andra ord, att muslimer blivit bra på astronomi beror på att de hela tiden måste be och hitta kompassriktning mot mecka.

Enligt Lundgren (2013, s.27) beskrevs spridningen av digerdöden med denna formulering: ”Klimatförsämring och katastrofer som skulle drabba Europa”. Detta kan i sin tur tolkas som att digerdöden endast drabbade Europa och var en europeisk tragedi, trots att digerdöden även

utlöstes i stora delar av Asien och Mellanöstern också. Dock ligger fokuset nästan alltid på europeer lidande genom bland annat uttalandet ”En tredjedel av Europas befolkning dog i digerdöden”. Denna typ av framställning att ge en vinklad bild av historien, där icke-europeiska länders erfarenheter och bidrag till världsutvecklingen inte erkänns, vilket kan förstärka en eurocentrisk syn på världshistorien, Lundgren (2013, s.27) .

I boken framställs Sverige som ett moraliskt ansvarstagande land som alltid skickar förnödenheter till krigsdrabbade länder. Även mordet på Sveriges statsminister målades upp som ”ett angrepp på det svenska demokratiska samhället”. Formuleringen antyder indirekt att politiskt våld är ganska ovanligt i Sverige, Lundgren (2013, s. 31). Meningen framhäver Sverige som ett mycket lugnare land, till skillnad från andra länder. Enligt Lundgren (2013) bidrar denna typ av framställning till en bild av Sverige som en fredlig nation, samtidigt som den förstärker en implicit kontrast mot andra länder, vilka framställs som konfliktfyllda och instabila.

4.1.5 Eurocentrism i skolor och läroböcker

I antologin *Utbildningens dilemma: Demokratiska ideal och andrafierande praxis*, skriver Masoud Kamali i sitt kapitel “Andrafiering som en del av skolans praktiker” om utbildningssystemet i Sverige. Skolan är en plats där elever får en möjlighet till att utveckla förståelse för omvärlden och sin egen roll i den. Detta sker genom att de lär sig att använda språk och kategorier som hjälper dem att tolka sin omgivning och deras föreställningar om verkligheten. Kunskapen om verkligheten, eller a priori kunskapssystem som den också kallas bidrar till att reproducera föreställningar genom att förstärka bilder och stereotyper om “oss” och “de andra”, Kamali (2006, s.11-12). Ett exempel som skribenten lyfter fram är forskaren Carl E. James, hur stereotyper om svarta och personer med invandrarbakgrund i det kanadensiska utbildningssystemet speglar de stereotyper som redan finns i samhället. Med detta menar författaren att utbildningssystemet bidrar till att vidmakthålla diskriminerande föreställningar och hierarker, alltså att det finns en ömsesidig koppling mellan utbildningssamhället och samhället, Kamali (2006, s.12).

Samtidigt som skolan har i uppgift att forma och fostra en gemensam nationell identitet, konstateras att den även förstärker ett “vi “ och ett avvikande “ dem” genom en systematisk andrafiering där elever med en annan bakgrund exkluderas eller särskiljs. Enligt Kamali (2006, s. 13) sker andrafiering, eller skapandet av “vi” och “dem”, genom bland annat läroböcker som

används i skolundervisning. Forskare har visat hur läroböcker i historia och religion framställer vissa grupper av människor som främmande jämfört med en normativ kategorisering av begreppet "vi". Utvecklingsländer beskrivs oftast på ett sätt som förstärker en bild av mindre utvecklade länder i jämförelse med västvärlden, Kamali (2006, s.13). Ett exempel som forskare lyfter fram är afrikaner och muslimer som oftast framställs på negativa och snedvridna sätt i läroböcker. Människor med andra kulturer och invandrabakgrund presenteras som avvikande i läroböcker i historia och religion. Andrafiering genom skolböcker bidrar till att förstärka en uppdelning mellan "vi" och "dem" genom innehållet. Svenska elever framställs som normen och anses tillhöra "vi-kategorin" medan elever med invandrabakgrund tillhör den "avvikande-kategorin". I historie- och religionsböcker representerar "vi-kategorin" oftast kristna och västerlänningar medan andra religioner som judendomen, islam eller hinduismen oftast värderas i relation till kristendomen. Likaså om andra civilisationer nämns i historieböcker, sker detta oftast i relation till väst, Kamali (2006, s.14).

Trots skolans uppdrag, som enligt styrdokumentet ska främja jämlikhet och demokrati sker det ofta både medvetet eller omedvetet till skapandet av en bild av vad som anses vara en ideal "svenskhet". Enligt Kamali (2006, s.14) bildar denna bild en kategorisering av "de andra" som måste anpassas till den svenska värdegrunden när det kommer till elever med en invandrabakgrund. Detta synsätt förstärker ytterligare ett "vi" och "dem-tänkande" som redan är etablerat. Kamali (2006, s.16) konstaterar att ämnen som slaveri, rasism och kolonialism som är viktiga delar av världshistorien inte behandlas på ett tillräckligt sätt i läroböckerna i historia. Skolböckerna belyser inte deras negativa effekter på samhället och på de utsatta grupperna. Detta leder till att skolan blir en plats där en norm av ett "överlägset vi" representeras av de vita europeerna och ett "underlägset dem", Kamali (2006, s.16).

4.1.6 Historia i det mångkulturella Sverige

I Kenneth Nordgrens doktorsavhandling *Vems är historien? Historia som medvetande, kultur och handling i det mångkulturella Sverige*, (2006) undersöks hur historien används av invandrare för att forma om sin identitet i ett nytt samhälle. Dessutom behandlas även hur historieämnet fungerar i ett mångkulturellt samhälle och vilken typ av historia som presenteras i historieundervisningen.

Nordgren (2006, s.173) diskuterar i sin avhandling hur läroplanerna hanterar begreppet "kulturarv" i undervisningarna, särskilt i ett mångkulturellt samhälle. Kulturarvet förväntas kunna sprida sig och expandera, från det svenska till det europeiska och slutligen till ett globalt perspektiv. I ett sådant fall innebär läroplanens grundtanke att alla elever har rätt till att utgå från sin individuella och gemensamma kulturella arv för att utveckla trygga identiteter. En sådan tolkning leder till att undervisningen individualiseras och att varje elev söker sin egen historia. Samtidigt som det svenska och västerländska kulturarvet i läroplanerna särskilt framhävs. Enligt Nordgren (2006, s.175) kopplas begreppet kulturarv oftast till nationell och europeisk historia, medan det mångkulturella perspektivet framställs som något avvikande och annorlunda. Även om styrdokumentet varnar för eurocentrism och nationalism ger historieämnet ett begränsat utrymme för dessa perspektiv, Nordgren (2006, s.175). Det etnocentriska perspektivet framstår tydligt i kursplanen och den anses tala direkt till den svenska läraren och eleven, medan elever med utländsk bakgrund framställs som "de andra", Nordgren (2006, s.177).

Läroböckerna spelar en central roll i historieundervisningen och beskrivs som en länk mellan läroplanens mål och undervisningens praktiska genomförande i klassrummet. Vidare skriver Nordgren (2006, s.179) att läroböcker i historia är skapade specifikt för utbildningssammanhang och innehållet ska därför vara användbart för både undervisning och bedömning. Historiskt har läroböcker haft en stark position i den svenska skolan, dock så visar vissa utvärderingar att läroböckernas roll har minskat med tiden. Nordgren (2006, s.179-180) konstaterar att läroböcker inom historia ofta hanterar ämnesområden som migration, kolonialism och befolkningstillväxt ur ett eurocentriskt perspektiv. Trots detta hävdar vissa forskare som Ineke Mok och Peter Reinsch att läroböcker kan vara interkulturella ur vissa perspektiv, exempelvis när de kritiserar kolonialismen men fortsätter att ha ett eurocentriskt perspektiv när andra delar av världen behandlas, Nordgren (2006, s.182).

Vidare analyserades även läroböckernas bildanvändning i relation till geografiska områden. De analyserade läroböckerna innehåller sammanlagt 2003 bilder, varav 65 procent är fokuserade på västeuropa och Norden, medan andra geografiska områden inte fått lika mycket utrymme, exempelvis har Afrika (4 procent), Asien (7 procent) och Sydamerika (3 procent), Nordgren (2006, s. 188). Undersökningen visar att bilder från övriga världen ofta förekommer i samband med flodkulturer och globala konflikter. Med detta menar Nordgren (2006, s.189) att denna

bildfördelning i läroböcker främst presenterar världen ur ett västerländskt perspektiv med ett begränsat utrymme för icke-europeiska kulturer.

4.1.7 En vetenskaplig förklaring till läroböckernas vinkling

I artikeln *To Bridge Time: Historical Consciousness in Swedish History Textbooks* skriven av Niklas Ammert (2010, s.25) förklarar Ammert historiemedvetandets roll i läroböcker. Ammert förklarar hur alla individer är "historia", alltså att alla individer har en historia och skapar även historia. Läroböcker från 1900-talet innehåller representationer av en kollektiv nationalistisk identitet. Svensk historieskrivning i läroböcker är laddad anser Ammert, då framgångar för Sverige beskrivs som positivt och glädjefulla medan misslyckanden beskrivs som något negativt och skadligt mot Sverige. Ammert (2010, s.25) anser även att "vi och dem" speglas i svenska läroböcker, på grund av att historieförmedlingen är laddad.

Ammert (2010, s.25-26) anser att det finns tre principer som förklarar förhållandet mellan historiemedvetande och värderingar i läroböcker. Den första principen innebär att läroboksförfattare skriver om samhörighet och identitet baserat på gemensamma värderingar. Dessa gemensamma värderingar speglas i läroböckerna genom att exempelvis Europa kan få en väldigt stor plats i historieförmedlingen som har speglats i tidigare källor. Den andra principen är det kronologiska perspektivet, då Ammert anser att det finns värderingar som speglas när läroboksförfattare använder det kronologiska perspektivet. Ammert (2010, s.26) konstaterar att läroboksförfattare använder kontext och historiska perspektiv för att skapa förståelse för särskilda värderingar. Den tredje principen förklarar hur värderingar skapar en relation till läsarnas identitet. Ammert (2010, s.26) anser dock att det finns ett problem med detta beroende på om läsaren kan identifiera sig med det som skrivs i boken. Exempelvis om läroboken har ett större europeiskt fokus som har varit genomgående i föregående källor kan det bli svårt för en läsare med en historiekultur och en identitet utanför Europa att skapa samhörighet med det som skrivs.

4.1.8 Lärobokstexter i historia

Enligt Lotta Olvegårds avhandling "*Herravälde. Är det bara killar eller?- Andraspråksläsare möter lärobokstexter i historia för gymnasieskolan*, (2014), visar studier att elever i historieämnet inte alltid genomför de analyser och kritiska granskningar av texter så som det

förväntas i undervisningen. Anledningen är att eleverna oftast lutar på att lärobokens innehåll är väldokumenterat och oemotsägligt, Olvegård (2014, s.9). I sin avhandling lyfter författaren fram analyser om hur historiska händelser och grupper framställs i läromedel. Fokus ligger på språk och hur det påverkar framställningen av historia.

Historieläromedel spelar en central roll i formandet av historiska narrativ i samhället. Dock visar en del forskning att dessa läromedel oftast ger mer utrymme åt vita, västeuropeiska, framförallt män med maktpositioner. Andra grupper som icke-europeer, kvinnor, fattiga och arbetare marginaliseras och saknar utrymme i läromedlen. De undersökta studierna av Olvegård visar även att ett tydligt västeuropeiskt perspektiv samt ytterligare belyser "vi" och "dem" perspektivets förekomst i historieböckerna. Dessutom ges oproportionerligt mycket utrymme åt europeiska länder samtidigt som utomeuropeiska länder och Nordamerika oftast berättas kort utan några djupare beskrivningar. Denna typ av marginalisering sker genom bland annat användningen av språkliga fraser som "Indien blev självständigt", istället för att lyfta fram aktivt agerande, Olvegård (2014, s.23). Det konstateras att läroboksförfattare i många generationer, sedan 1768 har tenderat att förmedla en "kolonialistisk mentalitet" i svenska historieläroböcker när det kommer till Afrika och afrikaner. Den stereotypiska framställningen av afrikaner i läroböcker har förvandlats från "den vilda afrikanen" till den "passiva andre", som saknar handlingsutrymme för att påverka sin egen situation. Denna typ av stereotypisering förstärker maktskillnader och bidrar till en hierarkisk bild av "vi", de handlingskraftiga och "de", de passiva. En studie som Olvegård (2014) lyfter fram är Nordgrens (2011) som analyserar fyra läroböcker i historia och bekräftar ett västeuropeiskt perspektiv i böckerna. I studien konstateras att ungefär två tredjedelar av läromedlen omfattade Norden och Västeuropa, Olvegård (2014, s.23).

4.1.9 Granskning av läromedel

I en underlagsrapport skriven av professor Harald Runblom (2006) granskas 24 läroböcker av aspekten "etnisk tillhörighet", vilket läroplanen för både grundskolan och gymnasieskolan ger en rad anvisningar för, Runblom (2006, s.6). I sin granskning av läromedel, såväl för grundskolan som gymnasieskolan följer i huvudsak en kronologisk struktur som täcker bland annat människans tidiga historia, äldre civilisationer, utförliga beskrivningar av det antika Rom och Grekland, västeuropeisk medeltid, imperialismens tidsålder samt 1900-talets historia. Det konstateras att läroböckerna har en ambition att täcka historiska ämnen brett, främst den

europiska och den västeuropeiska historien. När det gäller utomeuropeiska aktörer nämns de oftast i relation till Europa, bland annat genom kontakt med den europeiska kulturen, Runblom (2006, s. 43). Östeuropa behandlas betydligt mindre än västeuropa samtidigt som vissa länder som Estland och Lettland oftast är helt osynliga.

När det rör invandringen till Sverige konstateras det att läroböckerna innehåller felaktig information om invandringsgruppernas relativa storlek samtidigt som det visserligen görs en uppdelning mellan olika typer av invandring, såsom arbetskraftsinvandringen och flyktinginvandringen. Böckerna misslyckas ofta med att sätta Sveriges situation i ett större europeiskt eller ett globalt perspektiv, Runblom (2006, s. 45). De svenska läroböckerna i bland annat historia och religion kritiserar för att vara alltför europacentrerade och bristfälliga i sin hantering av kulturmöten och mångfald. Vidare konstateras att läroböckerna oftast fungerar som en "andrafiering" som ger en ensidig bild av världen, där västerlandet dominerar och utomeuropeiska kulturer framställs i negativa och förenklade termer, Runblom (2006, s. 48).

Föreställningen om vad som utgör Europa är en historisk konstruktion som ständigt förändras. Enligt Runblom (2006, s.49) skulle historieläroböckerna gynnas av att inkludera en djupare analys av Europa konstruktion genom att belysa dess relation till det icke-europeiska, såsom Asien, Afrika och Amerika. Detta eftersom Europa anses till stor del ha definierats i relation till dessa regioner. Sammanfattningsvis visar Runblom att svenska historieläroböcker är europacentrerade och ofta brister i att belysa kulturmöten och mångfald. För en mer nyanserad och global förståelse av historien föreslår författaren att inkludera en djupare analys av Europas historiska konstruktion och dess relation till omvärlden i läroböcker.

4.1.10 Sammanfattning och reflektioner

Den sammanställda forskningen tyder på att eurocentrismen har en närvaro i läroböckerna för historieämnet och att europeisk historia ges oproportionerligt stor plats i läroböcker, medan utomeuropeiska perspektiv ofta marginaliseras. Både Lundgren (2013) och Olsson (2014) påpekar i sin forskning att den utomeuropeiska historien oftast beskrivs i relation till Europa, vilket kan leda till att elever uppfattar läroböckerna i historia som ensidiga vilket också försvårar en mer global och mångfacetterad förståelse av historien.

Danielsson & Helm (2018) och Jore (2019) har studerat hur första världskriget presenteras i läroböcker, med olika fokus. Danielsson & Helm analyserar svenska läroböcker och konstaterar att utomeuropeiska perspektiv oftast är frånvarande eller begränsade till kartor utan en fördjupad förklaring och saknar en inkludering av utomeuropeiska perspektiv i sin skildring av det första världskriget. Detta i sin tur innebär att utomeuropeiska aktörers roll i första världskriget sällan belyses. Jore (2019) har däremot granskat den norska läroboken *Matriks History 8* och dess förmedling av första världskriget. Enligt Jore (2019) förekommer begrepp som imperialism och kolonialism ofta i samband med utomeuropeiska kulturers historia. Vilket kan ge intrycket av att imperialism och kolonialism endast handlar om utomeuropeiska länder som är förtryckta av européerna, snarare än att de är ett resultat av europeiska makternas expansion och ekonomiska intressen. Jore (2019) konstaterar att det är viktigt att läroböckerna lyfter ett bredare perspektiv när utomeuropeiska kulturer behandlas.

Vidare pekar forskningen på att Europa framställs som världshistoriens centrum, medan andra delar av världen oftast beskrivs genom stereotypiska föreställningar. Även när det kommer till läroböckernas bildanvändning, konstaterar Nordgren (2006) att majoriteten av bilderna som används i läroböcker är fokuserade på Västeuropa och Norden, medan visuellt material från andra delar av världen förekommer i begränsad omfattning. Enligt Runblom (2006), Olvegård (2014) och Kamali (2006) funderar läroböckerna som en andrafiering som bidrar till en förstärkning mellan “vi” och “dem” som redan är etablerat genom innehållet. Svenska elever anses tillhöra “vi-kategorin” medan andra elever med invandrarbakgrund tillhör den “avvikande-kategorin”. Även Ammerts (2010) undersökning resulterade i reaktioner kring “vi” och “dem” perspektivet i svenska läroböcker samtidigt som svenska framgångar beskrivs som positiva medan misslyckanden anses vara skadliga mot Sverige.

4.2 Elever och läroboksförfattarnas perspektiv på läroböcker

4.2.1 Elevers och läroboksförfattarnas perspektiv

I avhandlingen *I historiekansons skugga, skriven* av Vanja Lozic, analyseras historieämnets geopolitiska område och för en studie om hur lärare, elever och läroboksförfattare ser på historieämnet. Syftet med studien är “att skildra relationen mellan ungdomars (etniska) identifikationer och synen på historieämnet och därigenom bidra till en problematisering av historieämnets identitet i ett så kallat mångkulturellt samhälle.”.

I historieundervisningen i Sverige intar Västeuropa en central plats i historieförmedlingen. I de förda studierna intervjuas elever som har olika identifikationsmässiga band till andra länder än endast Sverige. Eleverna beskriver deras syn på historieämnets centrala geopolitiska fokusområde. Lozic intervjuar eleven Ada, Ada pekar på att historieämnet är eurocentriskt, på grund av att historieundervisningens utgångspunkt är Europa.

“Det har varit Europa eftersom Europa har skött kolonisering och därifrån har vi kommit in på Afrika och Nordamerika, allt det här med sidenvägen och där har Kina kommit in. Så fokus har varit på Europa och Europas bedrifter, om man nu vill kalla det så. [...] Jag tycker att det är hemskt. Okey att vi ligger där och att på vår karta syns det att Europa ligger i mitten, men vi behöver inte ha hela historieundervisningen som det ser ut på kartan”. (Lozic, 2010, s.253)

Enligt Lozic är eleven kritisk till historieundervisningens upplägg och att en utvidgning av de historiska perspektiven hade haft ett positivt inslag i undervisningen. Dock underskattar inte eleven Ada Europas betydelse för historien och historieämnets innehåll. Lozic frågar även Ada om “Hur har du upplevt boken som ni har använt? Vad är det för bok och hur fungerar den?”. Ada svarar Lozic med att de har använt *Alla tiders historia Maxi* i undervisningen. Lozics tolkning av Adas svar var att Ada ansåg att läroboken är anpassad till Sveriges geopolitiska plats. Lozic anser att Adas reflektioner visar på en motstridig förhållning till historieförmedlingen. Lozic konstaterar att Ada förstår att Europas centrala plats är berättigad men å andra sidan tycker Ada att det historiska gränsområdet måste utvidgas i läroböckerna (Lozic, 2010, s.253). I intervjun påpekar Ada just detta fenomen.

“Det beror på hur man ser den. Den går inte igenom [...] Kina och Japan; så den är ju väldigt Europacentrerad. Hela boken är i princip Europa. Sen har den ju en del om Indien men den

är inte så utförligt som på de andra områdena. Men det är så undervisning i historia ser ut i Sverige, alltså både på grundskolan och gymnasiet. [...] Vi är ju så inne på det att Sverige ligger i Europa så att vi forskar kring Europa och vad européerna har gjort. Det tycker jag är synd men boken är anpassad till det – så boken i sig är bra.” (Lozic, 2010, s.254)

Utifrån Lozics tolkning till Adas åsikter om historieförmedlingen i läroboken som “[...] att historieförmedlingen befäster dikotomin mellan centrum och periferi samt konsoliderar och upprätthåller en världsordning som är en konsekvens av en kolonial syn på omvärlden.”. Intervjun med Ada visar att eleven uppfattar att dikotomin centrum/periferi är märkbar i historieämnets behandling av kolonialismen och imperialismen. Lozic tolkar Adas påstående som att Afrika får en plats i historieskrivningen på grund av européernas bedrivande av kolonialismen och imperialismen, (Lozic, 2010, s.254).

I studien intervjuar Lozic även Hans Almgren, en läroboksförfattare som har skrivit boken *Alla tiders historia*. I intervjun med Hans Almgren anser han att det är svårt att skriva en lärobok som inte utgår från Europa. Dessutom hävdar Almgren att det är marknadens efterfrågan och lärarkårens behov som har påverkat metaberättelserna i läroböckerna till att bli mer eurocentriska. Enligt Lozic (2010) är Almgren medveten om forskares kritik mot den påstådda eurocentristiska historieförmedlingen i läroböckerna. Dock menar Almgren att han har försökt implementera andra geopolitiska områden än Europa mer än vad han har gjort tidigare. Å andra sidan menar Lozic (2010, s.256) att läroboksförfattaren uttrycker en viss förtvivlan eftersom det är svårt enligt Almgren att göra något åt alla kritikers och gruppers invändningar.

Enligt Lozics studie anser 20 gymnasieelever av 36 gymnasieelever att en utvidgning av historieämnets geopolitiska område hade behövt verkställas (Lozic, 2010, s.292). Dessa elever anser att historieförmedlingen är allt för snäv, vilket Lozic tolkar som att historieämnet domineras mycket av eurocentrismen. Asien är en referensram för elevernas svar, då flera elever nämner att de lär sig och läser främst om ett eurocentriskt Asien som till exempel Kina och Indiens historia med England. Lozic (2010, s.268) analys av hennes studie är att de kritiska rösterna kommer både från elever som önskar lära sig mer om sin egen etniska identifikation som sträcker sig utan Sveriges geopolitiska område och kultur. Samt finns det elever som vill få fler perspektiv på historia än det västeuropeiska. Lozic (2010, s.293) är även källkritisk mot eleverna, då hon lyfter att majoriteten av de elever som vill lära sig mer historia utanför Europa har föräldrar födda utanför Sverige. Dock vill majoriteten av eleverna lära sig mer om historien utanför Europa och västvärlden. Enligt Lozic finns det flera historieförmedlare som bedömer

att synen på läroböckernas optimala omfattning och den historiska metaberättelsens struktur gör det svårt att få med andra kulturer och geopolitiska områden utanför Europa i en gemensam historieberättelse. Dessutom är det svårt att förändra ämnets innehåll på grund av historieämnets tradition.

Avslutningsvis trycker Lozic (2010) på att utomeuropeiska länder och kulturer tar en väldigt liten plats i de svenska läroböckerna i historia. Lozic markerar att det främst är elevernas drivande som kan ändra på läroböckerna och att historieundervisningen ska lyfta fler utomeuropeiska perspektiv.

5. Slutsatser och diskussion

Denna SAG har haft till syfte att besvara frågeställningen: "Vad säger forskning om hur andra kulturer utanför Europa framställs i svenska läroböcker i historia?". Forskningsartiklarna inkluderar en intervju med elever och djupare forskning om historieläroböckers innehåll. Samtliga källor i kunskapsöversikten pekar på att eurocentrismen genomsyrar både läromedel och undervisning. En annan central punkt som berörs är huruvida västvärldens historia betraktas som den centrala och normativa. Detta kan delvis bero på att de flesta författarna inom forskningsfältet oftast refererar och bygger sina argument utifrån varandras arbeten, vilket kan leda till en viss samstämmighet i slutsatserna.

Forskningsöversikten visar att eurocentriska perspektiv dominerar i svenska historieläroböcker, vilket leder till att utomeuropeiska kulturer marginaliseras och underrepresenteras. Även om vissa läroböcker ger en objektiv bild och större utrymme åt utomeuropeiska kulturer, förblir eurocentriska narrativ dominerande. Enligt de sammanställda källorna tas utomeuropeiska kulturer upp oftast i relation till Europa, snarare än utifrån sina egna sammanhang. Detta påverkar elevernas uppfattning av historia och kan begränsa deras förståelse för de icke-europeiska kulturernas bidrag till den globala historien. Enligt Kamali (2006) bidrar läroböckerna till andrafiering genom att utomeuropeiska kulturer framställs som främmande samtidigt som skolböckerna inte belyser viktiga ämnen som kolonialism, rasism och slaveri tillräckligt. Detta leder i sin tur till att läroböckerna som används bidrar till hierarkier i samhället. Trots att läroböckerna i vissa fall kan inkludera interkulturella perspektiv, exempelvis genom att kritisera kolonialismen, kvarstår det eurocentriska synsättet när andra delar av världen behandlas.

Skolans värdegrund betonar vikten av inkludering och likvärdighet oavsett etnicitet och bakgrund (Skolverket, 2022). Därför bör historieundervisningen sträva efter att ge en mångsidig bild av historien som inkluderar olika kulturer och perspektiv. Det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen står i konflikt med skolans värdegrund då utomeuropeiska elever kan uppleva en känsla av utanförskap. Forskning tyder också på att en ensidig bild av historien kan påverka elevernas kritiska tänkande och deras förståelse av världen som helhet.

Utifrån de två examensarbeten som användes i kunskapsöversikten *Läromedelsanalys - Hur framställs utomeuropeisk historia kring första världskriget i högstadiets läroböcker?* och *Eurocentrering i läromedel: Eurocentering in schoolbooks*, framstår det tydligt att det eurocentriska perspektivet dominerar i läroböckerna som används i historieundervisningen. Länder i Europa benämns som “vårt land” medan utomeuropeiska länder och kulturer behandlas kortfattat utan att gå på djupet. Läroböcker tenderar också att tydligt skilja på “vi” och “dem”, vilket förstärker en polariserad bild av historien samtidigt som icke-europeiska kulturer framställs som “de andre”. Dessutom pekar forskningen på att utomeuropeiska kulturer framställs med stereotypa föreställningar, där de framhävs som våldsamma, primitiva och präglade av krig, vilket kan bli en risk då elever inte får nyanserad bild av människor och kulturer utanför Europa.

En likhet inom forskningsfältet är Danielsson & Helms (2018) examensarbete och Jores (2019) artikel då båda täcker första världskriget med skillnaden att Jore analyserar en norsk lärobok och examensarbetet analyserar svenska läroböcker. När Jores och de två studenternas examensarbetets analyser jämförs blir det väldigt tydligt att den norska boken *Matriks History 8* inkluderar mer utomeuropeisk historia och kultur. Genom att lyfta utomeuropeisk historia ur ett icke-europeiskt perspektiv kan eleverna få en ny inblick i ett lands historia, kultur och historiekultur. Dessutom, kan eleverna skapa en förståelse för hur eurocentriskt det material de lär sig i skolan är. På så sätt kan eleverna skapa ett kritiskt tänkande för den framtida historien de lär sig. Dock är det tydligt i både svenska och norska läroböcker att makro berättelsen är präglad av eurocentrism, men den norska som Jore undersökt visar på att läroböckerna kan introducera utomeuropeisk kultur och historia på ett balanserat sätt.

Avslutningsvis kan man säga att forskningen tydligt visar att svenska läroböcker i historia präglas av ett eurocentriskt perspektiv, där andra utomeuropeiska kulturer antingen marginaliseras eller framställs i relation till Europa. Konsekvensen av en sådan typ av framställning av icke-europeiska kulturer är att det påverkar elevernas förståelse för historien och bidrar till en snedvriden bild av världen. För att historieundervisningen ska spegla skolans värdegrund och vara med inkluderande behöver läroböckerna som används i historieundervisningen ge en mer balanserad och mångfacetterad bild av världshistorien, där alla kulturer och deras bidrag inkluderas och ges en rättvis plats i undervisningen.

5.1 Vidare forskning

I arbetets slutskede väcktes tankar och idéer som kan utgöra grunden för vidare forskning inom ämnesområdet. En intressant aspekt som uppmärksammas är lärarens personliga roll i historieundervisningen. Specifikt handlar det om lärarens egna kulturella bakgrund och erfarenheter kan påverka historieförmedlingen i undervisningen och dess konsekvenser för hur eleverna uppfattar och relaterar till historia. Exempelvis om läraren själv har upplevt en eurocentrisk historieförmedling under sin egen skolgång och hur det i sin tur har påverkat deras uppfattning av historia. Det skulle även vara intressant att till exempel undersöka vad för typ av undervisningsmetoder och innehåll lärare väljer att prioritera i sin undervisning och i så fall varför.

6. Referenslista

Ammert, N. (2010). *To Bridge Time: Historical Consciousness in Swedish History Textbooks*. Linneuniversitetet.

Danielsson, L. & Helm, J. (2018). *Läromedelsanalys - Hur framställs utomeuropeisk historia kring första världskriget i högstadiets läroböcker?*. Examensarbete, Malmö Universitet. Diva-portal. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1493374/FULLTEXT01.pdf>

Johansson, M. (2023). *Interkulturalitet och historia - Historieundervisningens teori och praktik i en mångkulturell värld*. Doktorsavhandling. Karlstad University Studies <https://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1792292/FULLTEXT02.pdf>

Jore, M. (2019). *Eurocentrism in Teaching about World War One – a Norwegian Case*. Nordica, (2).

Kamali, M. (2006). *Utbildningens dilemma: Demokratiska ideal och andrafierande praxis*. (red.). Stockholm: Fritzes.

<https://www.regeringen.se/contentassets/38b1c68cac07410db29c65910627d9e6/utbildningens-dilemma---demokratiska-ideal-och-andrafierande-praxis-sou-200640/> (Hämtad 2024- 12- 21)

Lozic, V. (2010). *I historiekansons skugga: historieämne och identifikationsformering i 2000-talets mångkulturella samhälle*. Doktorsavhandling. Malmö Högskola.

<https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404423/FULLTEXT01.pdf>

Lundgren, C.J. (2013). *Eurocentrering i läromedel: Eurocentering in schoolbooks*. Examensarbete. Malmö universitetet.

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1489927/FULLTEXT01.pdf>

Nordgren, K. (2006). *Vems är historien? Historia som medvetande, kultur och handling i det mångkulturella Sverige*. Doktorsavhandling. Karlstads universitet.

Olsson, A. (2014). *Läroboken i historieundervisningen: En fallstudie med fokus på elever, lärare och läroboksförfattare*. Lic., Umeå universitet.

Olvegård, L (2014). *Herravälde. Är det bara killar eller?- Andraspråkläsare möter lärobokstexter i historia för gymnasieskolan*. Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/34974/gupea_2077_34974_3.pdf?sequence=3

Runblom, H (2006). *En granskning av hur etnisk tillhörighet framställs i ett urval av läroböcker Underlagsrapport till Skolverkets rapport "I enlighet med skolans värdegrund?"*. Uppsala universitet.

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a6582a5/1553961645561/Etnisk%20tillh%C3%B6righet.pdf>

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr22*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRHIS01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f>

Skolverket. (2015). *Ämnesplan för ämnet historia*.

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65c342/1553966898658/Bilaga%2011:%20%C3%84mnesplan%20f%C3%B6r%20%C3%A4mnet%20historia.pdf>